

Kraty dystrybucyjne w problemach analizy systemów elektroenergetycznych

Streszczenie. Zbiór minimalnych przekrojów z wprowadzonymi na nim operacjami binarnymi jest kratą dystrybucyjną. Zestaw minimalnych przekrojów w kratce dystrybucyjnej minimalnych przekrojów można opisać analitycznie na podstawie podzbioru nierozkładalnych minimalnych przekrojów. Proponowane jest kodowanie kraty dystrybucyjnej w celu efektywnej realizacji operacji na przekrojach.

Abstract. The set of minimal cuts with binary operations introduced on it is a distributive lattice. A set of minimal cuts in a distributive minimal cut lattice can be described analytically from a subset of indecomposable minimal cuts. We propose a coding of a distributive lattice for the efficient implementation of operations on cuts. (**Distributive lattices in the problems of analysis for power network systems**).

Słowa kluczowe: system elektroenergetyczny, graf, krata dystrybucyjna, minimalny przekrój, nierozkładalny przekrój.

Keywords: power systems, graph, distributive lattice, minimum cut, undecomposable cut.

Wstęp

Wprowadzenie operacji algebraicznych na przekrojach jest podstawą do traktowania zbiorów minimalnych st -przekrojów w grafie jako krat dystrybucyjnych. To z kolei umożliwia nadanie niektórym zestawom przekrojów (w szczególności zbiorom przekrojów minimalnych) częściowego porządku i uzyskanie wizualnej reprezentacji geometrycznej takich zestawów przekrojów w postaci diagramu [1]. Teoria reprezentacji (skończonych rozkładów) krat dystrybucyjnych [2] umożliwia wyodrębnienie nierozkładalnych (nieredukowalnych) przekrojów w kratce dystrybucyjnej przekrojów i uzyskanie reprezentacji określonego zbioru przekrojów tylko przez podzbiór przekrojów nierozkładalnych. T.j. aby przeliczyć określony zbiór przekrojów, wystarczy znać skład i porządek częściowy w podzbiorze przekrojów nierozkładalnych. Wygodna realizacja operacji algebraicznych na przekrojach opiera się na kodowaniu kraty dystrybucyjnej minimalnych przekrojów.

Krata dystrybucyjna minimalnych przekrojów grafu

Niech $(G=(V,U), c, s, t)$ – sieć, gdzie G jest spójnym grafem skierowanym bez pętli i krawędzi wielokrotnych, V jest zbiorem wierzchołków grafu G , U jest zbiorem skierowanych krawędzi grafu G , $u = (i, j) \in U$ jest zorientowaną krawędzią prowadzącą od wierzchołka $i \in V$ do wierzchołka $j \in V$, $c: U \rightarrow \mathfrak{R}^+$ – nieujemna funkcja przepustowości (wagi), $s, t \in V$.

Mając dwa rozłączne podzbiory A i B zbioru V oznaczamy przez

$$(1) \quad (A, B) = \{(i, j) : (i, j) \in U; A, B \subseteq V, i \in A, j \in B\}$$

zbiór wszystkich krawędzi w U z ogonem w A i głową w B . Przekrój oddzielający $s \in V$ od $t \in V$ [3] to dowolny zbiór krawędzi $r = (R, V \setminus R) \subseteq U$, gdzie $s \in R$ i $t \in V \setminus R$ ($V \setminus R$ jest dopełnieniem R w V). Zbiór wszystkich przekrojów grafu G oznaczamy

$$(2) \quad S_{s,t} = \{r : r = (R, V \setminus R) \subseteq U, s \in R, t \in V \setminus R\}.$$

Waga (przepustowość) przekroju r to suma wag (przepustowości)

$$(3) \quad c(r) = \sum_{u \in r} c(u)$$

krawędzi w r . Funkcja $c: 2^{V \setminus \{s,t\}} \rightarrow \mathfrak{R}^+$ jest funkcją submodularną [4] zbioru $R \subseteq V \setminus \{s,t\}$, tj.

$$(4) \quad c(X \cup Y) + c(X \cap Y) \leq c(X) + c(Y), X, Y \subseteq V \setminus \{s, t\}.$$

W zbiorze przekrojów $S_{s,t}$ grafu G można wyróżnić podzbiór przekrojów o minimalnej wadze (przepustowości)

$$(5) \quad M_{c,s,t} = \{m : m = \underset{r \in S_{s,t}}{\operatorname{argmin}} c(r)\}.$$

Definiujemy operacje binarne $\vee, \wedge$ w zbiorze $M_{c,s,t}$. Niech

$$(6) \quad m_3 = m_1 \vee m_2, m_4 = m_1 \wedge m_2,$$

gdzie

$$(7) \quad m_i \in M_{c,s,t}, m_i = (M_i, V \setminus M_i), M_3 = M_1 \cup M_2, M_4 = M_1 \cap M_2.$$

Można pokazać, że zbiór przekrojów minimalnych z wprowadzonymi do niego operacjami $\vee, \wedge$ jest kratą dystrybucyjną $\langle M_{c,s,t}; \vee, \wedge \rangle$.

Reprezentacja przekrojów w kratce dystrybucyjnej

Zależność częściowego porządku jest wprowadzana do kraty dystrybucyjnej minimalnych przekrojów grafu $\langle M; \vee, \wedge \rangle$:

$$(8) \quad m_1 \leq m_2 \Leftrightarrow m_1 \vee m_2 = m_2.$$

Dwa przekroje m_1, m_2 nazywamy porównywalnymi, jeśli $m_1 \leq m_2$ lub $m_1 \geq m_2$, w przeciwnym razie są nieporównywalne (co oznaczamy $m_1 \parallel m_2$). Mówi się, że przekrój m_1 nakrywa przekrój m_2 (jest to oznaczane $m_1 \succ m_2$), jeśli $m_1 > m_2$ ($m_1 \geq m_2, m_1 \neq m_2$), a takie m , gdzie $m_1 > m > m_2$, nie istnieje. Podzbiór przekrojów $A \subseteq M$ jest łańcuchem, jeżeli wszystkie elementy tego zbioru są porównywalne parami i antyłańcuchem – jeżeli dla wszystkich $m_1, m_2 \in A \Rightarrow m_1 \parallel m_2$. Częściowo uporządkowane zbiory można przedstawić graficznie za pomocą diagramów. Elementy są przedstawione jako małe kółka (kwadraty, prostokąty, ...), okręgi odpowiadające m_1, m_2 są połączone linią prostą wtedy i tylko wtedy, gdy jeden z nich nakrywa drugi; jeśli $m_1 \succ m_2$ koło odpowiadające elementowi m_1 jest umieszczone nad okręgiem odpowiadającym elementowi m_2 .

Przekrój minimalny $p \in M$ nazywa się $\vee$ -nierozkładalnym ($\wedge$ -nierozkładalnym) [2], jeśli dla wszystkich $m_1, m_2 \in M$ wyrażenia $p = m_1 \vee m_2$ ($p = m_1 \wedge m_2$) wynika $p = m_1$ lub $p = m_2$. Przez $P_\vee$ ($P_\wedge$) będziemy oznaczać zbiór nierozkładalnych przekrojów kraty $\langle M; \vee, \wedge \rangle$ ($P_\vee, P_\wedge \subseteq M$).

Jest oczywiste, że $P_\vee$ jest zbiorem częściowo uporządkowanym jako podzbiór częściowo

uporządkowanego zbioru M . Zbiór antylańcuchów częściowo uporządkowanego zbioru $P_\vee$ będziemy nazywać $A(P_\vee)$. Zbiór minimalnych przekrojów wzajemnie jednoznacznie odpowiada zbiorowi antylańcuchów częściowo uporządkowanego zbioru nierozkładalnych minimalnych przekrojów. Na podstawie tej zgodności zbiór minimalnych przekrojów grafu w kracie dystrybtywnej minimalnych przekrojów można opisać analitycznie jako

$$(9) \quad M = \bigcup_{L \in A(P_\vee)} (\bigvee_{a \in L} a).$$

Kodowanie kraty dystrybtywnej

Należy przeprowadzić ścieżkowy rozkład maksymalnego przepływu f [5] (rozkład na łańcuchy przepływu f , z przepływu f w postaci wierzchołek-krawędź przejść do przepływu h w postaci krawędź-ścieżka) $\mathcal{D} = \{D : h(D) \neq 0\} = \{D_j : j=1, 2, \dots, l\}$ i otrzymać ścieżki $D_j = (A_j, E_j) \subseteq G = (V, U)$, gdzie $A_j \subseteq V$, $E_j \subseteq U$. Ścieżki definiują relację częściowego porządku w zbiorze krawędzi grafu. Modyfikujemy zbiory E_j , pozostawiając tylko krawędzie przekrojów minimalnych ($E_j \cap m_i \neq \emptyset$) dla pewnego przekroju $m_i \in M_{c,s,t}$ i zachowując relację częściowego porządku. Otrzymujemy częściowo uporządkowany zbiór $E'_j = \{e_{jk}, k=1, 2, \dots, n_j\}, j=1, 2, \dots, l, |E'_j| \leq |E_j|$.

Dowolny przekrój $m_i \in M_{c,s,t}$ można przedstawić jako zbiór uporządkowany (wektor) złożony z l elementów [6]

$$(10) \quad m_i = (e_{q_{1i}}, e_{q_{2i}}, \dots, e_{q_{li}}),$$

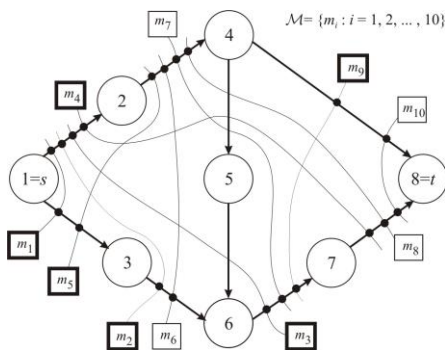
gdzie $m_i = \bigcup_j e_{q_{ji}}$, krawędź $e_{q_{ji}} = E'_j \cap m_i$ jest wspólną krawędzią ścieżki D_j i przekroju m_i , q_{ji} – numer krawędzi w uporządkowanym zbiorze E'_j .

Kodowaniem przekroju nazywa się izomorfizm $\psi : m_i \leftrightarrow (q_{1i}, q_{2i}, \dots, q_{li})$, a kodowaniem kraty minimalnych przekrojów $\langle M_{c,s,t}; \vee, \wedge \rangle$ nazywa się izomorfizm [2]

$$(11) \quad \psi : \langle M_{c,s,t}; \vee, \wedge \rangle \leftrightarrow \langle W; \min, \max \rangle$$

kraty $M_{c,s,t}$ na podkratę W kraty iloczynów łańcuchów

$$(12) \quad W \subseteq S = \prod_{i=1}^l N_j = \prod_{i=1}^l \{1 < 2 < \dots < n_j\}.$$

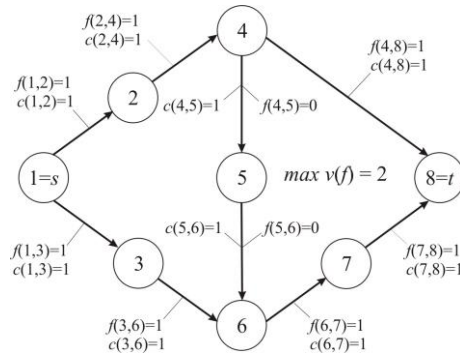
Rys.1. Zbiór minimalnych przekrojów M

Operacje na przekrojach (6) podczas kodowania kraty są zamieniane na operacje współrzędnych maksimum i minimum $m_1 \vee m_2 = \psi^{-1}(\psi(m_1) \vee \psi(m_2)) = \psi^{-1}(\max\{q_{11}, q_{12}\}, \max\{q_{21}, q_{22}\}, \dots, \max\{q_{l1}, q_{l2}\})$, $m_1 \wedge m_2 = \psi^{-1}(\psi(m_1) \wedge \psi(m_2)) = \psi^{-1}(\min\{q_{11}, q_{12}\}, \min\{q_{21}, q_{22}\}, \dots, \min\{q_{l1}, q_{l2}\})$.

Przeanalizujemy graf $G=(V, U)$ (rys. 1). Zbiór minimalnych dwuelementowych przekrojów grafu może być przedstawiony w postaci $M = \{m_i : i = 1, 2, \dots, 10\}$.

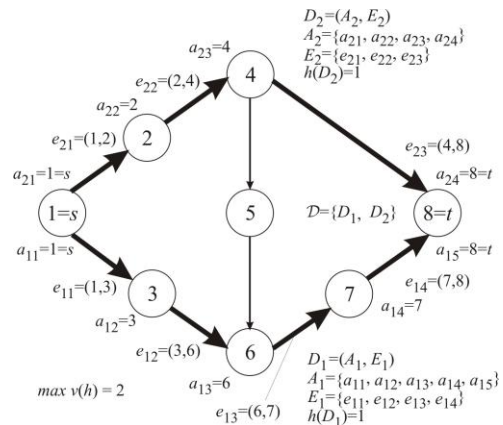
Maksymalny przepływ f w postaci wierzchołek-krawędź rozpatrywanego grafu przedstawiono na rys. 2. Wartość

maksymalnego przepływu $v(f)=2$. Minimalnymi przekrojami grafu są dwuelementowe przekroje.

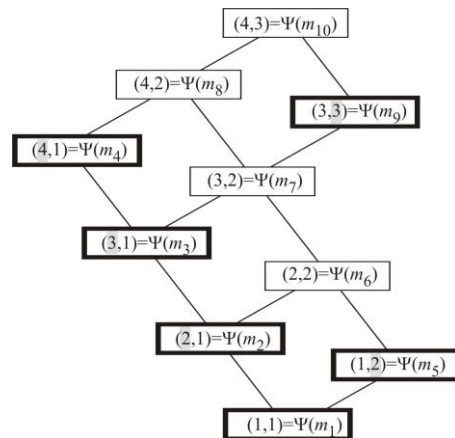

Rys.2. Maksymalny przepływ przedstawiony w postaci wierzchołek-krawędzie

Ścieżkowy rozkład maksymalnego przepływu pokazano na rys. 3, gdzie przedstawiono maksymalny przepływ h w postaci krawędź-ścieżka.

Rys.3. Maksymalny przepływ przedstawiony w postaci krawędź-ścieżki (rozkład ścieżkowy maksymalnego przepływu)

Rys.4. Diagram kraty dystrybtywnej $\langle W; \min, \max \rangle$

Rozpatrzmy kodowanie kraty M na podkratę W kraty iloczynów łańcuchów S . W tym celu w kracie S znajdujemy elementy izomorficzne w stosunku do elementów kraty przekrojów M . Na przykład, element m_9 dopuszcza przedstawienie $\psi(m_9) = \psi(\{(6,7), (4,8)\}) = \psi(\{e_{13}, e_{23}\}) = (3, 3)$, czyli $q_{19}=3$ (ścieżka D_1 przecina się z przekrojem m_9 w trzecim elemencie e_{13} ścieżki lub po krawędzi (6,7) grafu wejściowego), $q_{29}=3$. Analogicznie $\psi(m_1) = (3, 3)$, $\psi(m_2) = (2,$

1), $\psi(m_3) = (3, 1)$, $\psi(m_4) = (4, 1)$, $\psi(m_5) = (1, 2)$, $\psi(m_6) = (2, 2)$,
 $\psi(m_7) = (3, 2)$, $\psi(m_8) = (4, 2)$, $\psi(m_{10}) = (4, 3)$.

Takim sposobem, zbudowana jest podkrata $\langle W; \min, \max \rangle$ rys. 4.

Przechodząc do kraty W , otrzymujemy łatwy sposób porównywania elementów i przeprowadzania działań kratowych.

Synteza zbioru $M \setminus P$ polega na określeniu wszystkich nietrywialnych antyłańcuchów $A(P)$ w zbiorze P . Na podstawie diagramu rys. 4 $A(P) = \{ \{(2,1), (1,2)\}, \{(3,1), (1,2)\}, \{(4,1), (1,2)\}, \{(4,1), (3,3)\} \}$.

Synteza zbioru przekrojów grafu:

$$\psi^{-1}((1,2) \vee (2,1)) = \psi^{-1}(\max \{1,2\}, \max \{2,2\}) = \\ = \psi^{-1}((2,2)) = \{(3,6), (2,4)\} = m_6;$$

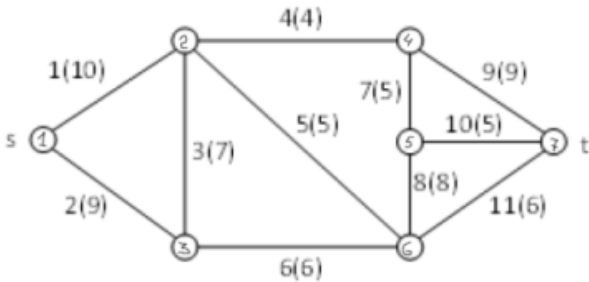
$$\psi^{-1}((1,2) \vee (3,1)) = \psi^{-1}(\max \{1,3\}, \max \{2,1\}) = \\ = \psi^{-1}((3,2)) = \{(6,7), (2,4)\} = m_7;$$

$$\psi^{-1}((1,2) \vee (4,1)) = \psi^{-1}(\max \{1,4\}, \max \{2,1\}) = \\ = \psi^{-1}((4,2)) = \{(7,8), (2,4)\} = m_8;$$

$$\psi^{-1}((3,3) \vee (4,1)) = \psi^{-1}(\max \{3,4\}, \max \{3,1\}) = \\ = \psi^{-1}((4,3)) = \{(7,8), (4,8)\} = m_{10}.$$

Przykłady

1. Dla grafu (rys. 5) zbiór przekrojów to $S = \{C_i : c(C_i) < 30\} = \{C_i = (R_i, V \setminus R_i) : i = 1, 2, \dots, 9\}$ [7], gdzie $C_1 = \{6,5,4\}$, $R_1 = \{1,2,3\}$, $c(C_1) = 15$, $C_2 = \{8,11,4\}$, $R_2 = \{1,2,3,6\}$, $c(C_2) = 18$, $C_3 = \{1,2\}$, $R_3 = \{1\}$, $c(C_3) = 19$, $C_4 = \{10,11,9\}$, $R_4 = \{1,2,3,4,5,6\}$, $c(C_4) = 20$, $C_5 = \{4,7,10,11\}$, $R_5 = \{1,2,3,5,6\}$, $c(C_5) = 20$, $C_6 = \{6,3,1\}$, $R_6 = \{1,3\}$, $c(C_6) = 23$, $C_7 = \{4,5,3,2\}$, $R_7 = \{1,2\}$, $c(C_7) = 25$, $C_8 = \{5,7,6,9\}$, $R_8 = \{1,2,3,4\}$, $c(C_8) = 25$, $C_9 = \{7,11,8,9\}$, $R_9 = \{1,2,3,4,6\}$, $c(C_9) = 28$. Znajomość tych przekrojów: 1) można wykorzystać do obliczania różnych charakterystyk niezawodnościowych sieci przepływowych; 2) ułatwia, a nawet umożliwia zarządzanie i utrzymanie sieci teleinformatycznych, energetycznych, ... [7]. Pierścien zbiorów $\{R_i : i = 1, 2, \dots, 9\}$ jest kratą dystrybucyjną [8]. Na podstawie przekrojów C_2, C_5, C_6, C_7, C_8 można otrzymać przekroje C_1, C_3, C_4, C_9 : $R_1 = R_6 \cup R_7$, $C_1 = C_6 \cup C_7$, $R_3 = R_6 \cap R_7$, $C_3 = C_6 \wedge C_7$, $R_4 = R_5 \cup R_8$, $C_4 = C_5 \cup C_8$, $C_9 = C_2 \cup C_8$.

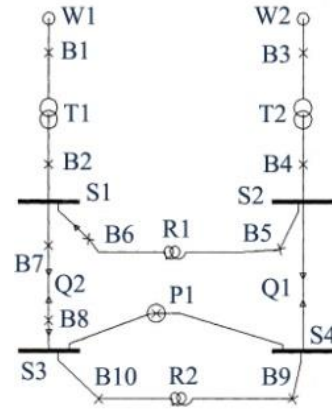

Rys.5. Graf [7], krawędź (przepustowość)

2. Dla grafu (rys. 6) zbiór przekrojów jednoelementowych zawiera 1 przekrój $\{1:S3\}$, dwuelementowych – 60 przekrojów $\{2,3,4, \dots, 60\}$, trzelementowych – 40 przekrojów $\{61, 62, 63, \dots, 121\}$ (numeryacja przekrojów podana jest wg [9]). Kraty dystrybucyjne wygodnie jest przedstawić (rys. 7, 8) jako kraty iloczynu łańcuchowego (kodowanie kraty) [2,10].

Na rys. 7: $44:B9, B8 \vee 40:B10, B7 = (\max \{B9, B10\}, \max \{B8, B7\}) = 38:B9, B7$ (przekrój 38, składający się z elementów $B9, B7$).

Na rys. 8: $103:B9, B2, B6 \vee 107:B10, B1, B6 \vee 100:B10, B2, R1 = (\max \{B9, B10, B10\}, \max \{B2, B1, B2\}, \max \{B6, B6, R1\}) = 92:B9, B1, R1$.

Rys.6. Graf [9], fragment schematu systemu elektroenergetycznego

					W1>	15	52	51	50	22				
					B1>	16	59	56	53	23				
					T1>	17	60	57	54	24				
					B2>	18	61	58	55	25				
S1>	10	9	8	7	11	2	6	5	4	3				
B7>	40	39	38	35	47	12	28	27	26	19				
Q2>	43	42	41	36	48	13	31	30	29	20				
B8>	46	45	44	37	49	14	34	33	32	21				
					B10<	R2<	B9<	S4<	Q1<	S2<	B4<	T2<	B3<	W2

Rys.7. Diagram kraty przekrojów dwuelementowych

					W1>	76	75	74	62	110
					B1>	89	86	83	65	113
					T1>	90	87	84	66	114
B5>	B2					91	88	85	67	115
						B10<	R2<	B9<	S4<	Q1
					W1>	78	78	77	63	111
					B1>	98	95	92	68	116
					T1>	99	96	93	69	117
R1>	B2					100	97	94	70	118
						B10<	R2<	B9<	S4<	Q1
					W1>	82	81	80	54	112
					B1>	107	104	101	71	119
					T1>	108	105	102	72	120
B6	B2					109	106	103	73	121
						B10<	R2<	B9<	S4<	Q1

Rys.8. Diagram kraty przekrojów trzelementowych

Wnioski

Wizualne przedstawienie i sprawne oraz efektywne przeliczenie zbioru przekrojów sieci elektrycznej wymaga uwzględnienia właściwości kraty dystrybucyjnej.

Author: prof. dr hab. inż. Andrey Grishkevich, Uniwersytet WSB Merito Chorzów, ul. Sportowa 29, 41-506 Chorzów, E-mail: andrey.grishkevich@chorzow.wsb.pl, grishkev.gmai@gmail.com.

LITERATURA

- [1] Gratzner G., General lattice theory, Akademie-Verlag Berlin, 1978
- [2] Aigner M., Combinatorial theory, Springer-Verlag, 1979
- [3] Hu T., Integer programming and Network Flows, Addison-Wesley, Reading, Mass., 1969
- [4] Lovász L., Plummer M. D., Matching theory, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1986
- [5] Ford L., Fullkerson D., Przepływy w sieciach, Warszawa, 1969
- [6] Grishkevich A.A., Extreme structures of electrical circuits and systems mathematical models combinatorial methods research, Publishing house SUSU, 2004
- [7] Malinowski J., A fast method for enumerating all minimal d-cut-sets in a flow network, *Safety and Reliability of Systems and Processes, Summer Safety and Reliability Seminar*, Gdynia Maritime University, 2020, 183-198
- [8] Birkhoff G., Lattice theory, American Mathematical Society, Providence, RI, 1948
- [9] Electrical Systems and Equipment (Third Edition), *Modern Power Station Practice, Incorporating Modern Power System Practice*, British Electricity International, Pergamon Press, 1992
- [10] Ore O., Theory of graphs, American Mathematical Society, Providence, RI 1962